

Rendkívül való Toldalék.

A' Magyar Kurir 76-dik darabjához.

Historiai Akták.

*A' Belgiumi Cath. Papság' nevében a' Gen-
ti Püspök és más alábbirtak által, a' vallás-
béli egyenlőség ellen, a' Király' eleibe terjesz-
tetett előadásnak vegezete:*

„Lehetetlen leírni; Sire! azokat a' szerentsétlen következtetéseket, mellyeket egy ilyen plánumnak folytatása okozhat. Mert, ha tanács nem fogna a' Catholicus papságtól az anyaszentegyház' dolgában kérdtetni; ha meghatároztatódna, hogy ő a' törvényeknek, 's kivált az olyanoknak készítettésekben, mellyek a' papi jusok gyakoroltatását illetik, semmi, vagy pedig csak valami történet szerint való részt vegyen: mi módon akadályoztatathatna meg a' püspöki méltóság' elidegeníthetetlen jussain eshető valamely sérelem, a' melly jusok a' Cath. anyaszentegyháznak fennállására, 's annak azon előbbségi jussai közé tartoznak, a' mellyek felől őtet Felséged bizonyossá teszi. Nem lehetne-e így őtet, a' nemzeti gyűlésekben, a' hol ő vagy semmi, vagy pedig igen gyenge, és így nem elégséges befolyást gyakorolhatna, tettés szerint való határok közé szorítani? Azt is megmútatta továbbá a' tapasztalás, melly fontos dolog légyen az, hogy a' papság megkülönböztetett rangal bírjon a' Státusban. Az a' tisztelet, melyben ő tartatik, kiterjeszkedik magára a' Religióra, a' mellyet ő tanít. Akár melly nagy légyen is az oltárok' szolgáinak személyes érdeme, de ha ez ma, megkülönböztetett rang és oly törvényes elsőbbségi jusok által, nem segittetik és nem ápolgattatik, mellyek a' népnek szemében a' papság' foglalatosságait fel emelik, és nemesítik, így csak valami gyengé gátat tehet ő azon rendetlenségek eleibe, mellyek ellen szüntelen tusakodni né-

ki kötelessége. Egy országnak belső békesége 's boldogsága nagyobb részint az erkölcsi állapottól függenek. Ott a' hol Religio nintsen, nem virágoznak semmi jó erkölcsök. A' religio a' mostani kipallérozódás mellett, kissebb vagy nagyobb tiszteletben tartatik, ahokképpest mint annak szolgálai a' fennálló törvények szerint, kevesebbé vagy jobban tiszteltetnek 's betsültetnek. A' jókat határok között tartani könnyű: hanem a' gonoszok mindent elkövetni mérészenek azon papság ellen, melly a' Státusban bizonyos tiszteletben nem tartatik. Kétségkívül eszébe vette Felséged, hogy a' *Concordata* által Prantzia országba visszaállított Cath. Religiónak koránt sem lett ott oly fogantatja, a' milyen attól vártattott, azért, mert a' Státus' akkori fejének systemája semmi rangal, semmi tekintettel, semmi befolyással nem akarta élni engedni a' papságot. Semminek akarta azt tartatni. A' papokat minden tisztikarok lenyomták. Azzá lett a' papság nem soká, a' mivé tenni akarták, t. i. erőtelenné mind arra, hogy jót tehessen, mind arra, hogy a' rosszakat meggátolja. Mincket az a' bizodalom táplál, hogy Felséged a' mi alázatos és tisztelettel telyes előadásunkban, mellyet hozzá intézünk, 's a' mi gondolkodásunknak szabad és nyilvánsággal való kifejezésében, csak a' mai időre nézve egygyik legfontosabb kötelességünknek kifejeztetését, csak a' Felséged személye eránt viseltető hajlandóságunknak egy új bizonyosságát, 's annak igazi egyenességgel való ohajtását méltóztatik szemlélni, hogy Felséged ezen szép tartományokon békességben, egészszen atyai országlással, 's a' papság és Királyi Hatalom között való erős és tartós egygyesség által, uralkodhassék. Mély alattvalósággal vagyunk, Si-

rel a' Felséged legalázatosabb, legengedel-
mesebb, és leghüségesebb alattvalói. —

„Hertzeg Broglio Moritz, Genti
„Püspök.

„Barett A. I. Generalis Vicarius,
„Lüttichi Püspök.

„Forgeur I., Mechelni Ersekség-
„béli Generalis Vicarins.

„Pisani József Ferentz Károly, Na-
„muri Püspök.

„József Ferentz, Tournayi Püspök.

Tudományos Dolgok.

Az itt következő tudománybéli neve-
zetes Tudósításokat, úgy a' mint azokat a'
Hazai Tudósításokban olvassuk, mi sem
múlhatjuk el Érdemes Olvasóinkal közleni:

I. Literatúri Megjutalmaztatások.

1. T. Tudós-Virág Benedek Urat, a'
ki már több ismértes Classicusi Munkájin
kívül, mostanában Horatius leveleit vitézi
versekben magyarra fordította, Tek. Pó-
kateleki Kondé József Benedek Ur, Cs. K.
Udvarnok, és a' Primási Uradalmaknak
emeritus Regense azzal kívánta megjutal-
mazni, hogy a' Királyi Universitás' Tipog-
rafiájában azon munkát maga költségén dí-
szesen kiadta, és az exemplárokat a' T.
Szerző Urnak ajándékozta.

2. T. Berégszászi Nagy Pál Urnak mos-
tanában elkészült munkája: *Dissertatio Phi-
lologica de vocum Derivatione et Composi-
tione in Lingua Magyarica*, a' midőn a' T.
Debreczeui Ref. Consistoriumnak ismére-
tségebe jutott volna, azzal kívánta nemes
indulatját megbizonyítani, hogy a' T. Ha-
zafinak több munkák által is megbizonyít-
ott Literatúri érdemeit 100 forint ajándék-
kal betsülte meg, mellyeket T. Budai Esai-
ás Ur a' T. Consistorium nevében T. Már-
ton József Professor Ur által kezéhez szol-
gáltatott.

3. T. Rumi Károly Urat, a' Keszthe-
lyi Georgiconban a' Mezei Gazdaságnak és
Technológiának Tanítóját tudós munkáira
nézve a' Bétsi Gazdaságbeli Társaság azzal

tisztelte-meg, hogy ötlet-e' folyó eszt. Május Hónapjában, rend szerént való Tagjá-
vá nevezte; Morva és Szézia Országi Gaz-
daságbeli Társaság pedig ezen tisztelt Pro-
fessor Urat Junius Hónaphban maga levele-
ző Tagjává választotta.

4. T. és Tudós Fábrián József Urnak
hazafiai igyekezeteit Tek. Ns. Veszprém
Vármegye, Május 29-dikén tartatott Gyü-
lésében, azzal tisztelte-meg, hogy a' Szól-
ló miveléséről Chaptal szerént kiadott, és
Magyar Országhoz alkalmaztatott hasznos
hővitésekkel meggazdagított munkájáért,
hozzája egy dítséret írást bocsátott, és
azon munkát mogának Ó Császári Királyi
Fő Hertzegeének az Ország Nádor-Ispá-
nyának is ajánlani meghatarozta.

Münthogy ezen dítséretes munkát Tek.
Hont, Szathmár, Torna, Tsongrád, Tsa-
nád Vármegyék a' köbökben lévő előfize-
tők' számára még el nem vitették, a' T.
Szerző tisztelettel kéri, hogy az exemplá-
rokat kezekhez venni méltóztassanak. Kül-
ömben ezen jeles munkát mások is meg-
szerezhetik Pesten Eggenberger József, és
Kis István Uraknál; Papán T. Tóth Ferenz
Patakon T. Láczy József; Komáromban T.
Tóth János; Veszprémében Tisz. Ángyán
János Uraknál; Tóth-Vázsonyban magánál
a' Szerzőnél.

II. Új Könyvek.

1. *Monumenta Hungarica Sermone Na-
tivo scripta, az az: A' Magyaroknak Ma-
gyar Nyelven írt Emlékezetes Írásaik.* Ösz-
veszedte, s kiadta Rumi Károly György a'
Philosophiának Doctora, és a' Keszthelyi
Georgiconban a' Mezei Gazdaságnak rendes
Tanítója — Nyomtatott Pesten, Tratt-
ner János Tamásnál, 1815. — Rumi Pro-
fessor Urnak szorgalmatossága tsak ugyan
sok akadályokat meggyőzván, végre kibó-
csátotta némelly válogatott maradványit a'
Magyar Régiségnek, mellyeket minden Ha-
zafi tőle kedves köszönettel fogadhat. E'
mostani kötetben a' következőek foglal-
tatnak: 1.) Tarczal városának főbb válto-
zásai 1670 — 1700 írta Ns. Babotsai Izák,

3.) neveztet város hiteles Notáriusa. 2.) Rákóczy György Fejedelem Fő Udvari Tiszteknek adott Rendeletesei. 3.) A' Szechenyi Gyűlése' végzése' Darahjai. 4.) I. Rákóczy György Fejedelem Özvegye Lórántfy Susanna Instructióji M* Jónáshoz 1650 — 1651. 5.) Lórántfy Susánnának 5 levelei. 6.) II. Rákóczy György Instructióji az Ó Internunciusa M* Jónásra nézve 1651 — 1657. 7.) II. Rákóczy György Fejedelem M* Jónáshoz írt 4 levelei. 8.) M* Jónáshoz küldett levelek és Instructiók 's a' t. 9.) Barsay Akóts Fejedelem levele Polgárfalvai Sebesy Ferencz Internunciushoz 1650. 10.) Batory Sofiának Ijabbik Rákóczy György Özvegyének levele 1661. 11.) Szeleptsényi György Kalotsai Ersek levele 1675. 12.) Gróf Weselényi Ferencz levele 1658. 13.) A' Szekelyeknek régi törvénye. 14.) A' Fertő Tavának geographiai, historiai es természeti leírása 1797. esztendőben *Kis József* Orvos Doctor által.

2. *Erdélyi Múzeum* III-dik Füzet, Pesten Trattner János Tamás Typographiájában. — Ezen Füzet a' tárgyainak külömbféleségével annál inkább kedvelteti magát, mennél váratlanabbak voltak az előtűnő tárgyak; ugyan is némelly erköltsi értekezések után, mellyek között Fő Tiszt. *Kiss János* Superintendens Urnak e' két darabjai: *A' Nagy Gazdaság és azzal visszaesés; — Miért szükséges a' tudományokat és szépmesterségket virágoztatni* magokat megkülönböztetik, szembetűnő hasznú leszen azon oktató értekezés, melly a' német prosa' történeteiről szól, és az egész német Litteraturát rövideden előterjeszti, és kiváltképpen a' tudományok rende szerént való előadatását bizonyosan minden olvasóval megkedvelteti. De hasznos, sőt szükséges észrevételekkel tele vagynak a' Magyar Litteraturát illető jegyzések is. — Az életírás' theoriája hasonló fényel díszeskedik. — Különös megjegyzést érdemelnek Professor *Zsombory József* Urnak, a' Magyar Nyelv' mostani állapotjáról tett észrevéte-

lei: tsak a' kár, hogy boldogúlt *Révay Miklós*nak a' Magyar Társaságról még 1790-ikben készített munkáját, és Mélt. Gróf *Teleky László* által tétetett jutalomkérdést egy Magyar Társaság' felállítasáról, 's ugyan ezen Méltóságnak feleletét, 's Nagy Tiszteletű *Fejér György*nek megkoronázott munkáját ismérni nem látszik. —

Ohajtanunk kell, hogy Hazánkfiak a' Magyar Nyelv' állapotjáról irtokban megforgassák Fő Tiszt. *Kiss János*, nem külömben Tiszt. *Pánczél Pál*, és Mélt. Gróf *Teleky László* feleleteiket is azon jutalomkérdésre: *Mennyire ment már a' Magyar Nyelvnek himiveltetése? Mitsoda eszközökkel és módokkal lehetne azt nagyobbra vinni? 'S ezeket mostani állapotunkhoz képest, miként lehetne foganatosokká tenni?*

Köszönettel fogja venni a' Magyar Nemzet a' Tudós Kiadó iparkodását még azon tekintetre nézve is, hogy még 1596-ikban *Detsi János* által készített, és Szebenben kinyomtatott Magyar Sallustius megismértette, 's Bethlen Gábor és II. Rákóczy György Fejedelmek Magyar tábori parancsolataikat közlötte, 's így betses munkájának folytatását kívánatosabbá tette.

3. Megjelent *Kazinszi Ferencz* Ur' munkái folytatásának azon 6-dik kötete is, mellyben Ossian munkájának egygyik fele foglaltatik azon díszes formában, melly ezen kiadást megkülönbözteti. A' fordítás folyó beszédben vagyon, és azon német munkához alkalmaztatva, mellyet *Ahlwardt Wilhelm Keresztény* az eredeti nyelvből készített, és Köschen 1811-dikben Liptsében kiadott. — Minthogy a' Magyar Olvasók a' Kassai Muzeumlól ezen jeles Bardusnak némelly darabjait ismerik, annál bizonyosabban reményljük, hogy az egész munkának kiadását örömmel fogják venni.

4. Elkészült *Bourdalous Lajos* Concinatori Bibliothecájának 9-ik része is, mellyet azon *Lelki-Pásztorok*, kik tanításaikban a' válogatott tárgyakat fontos előadással

tudják kedveltetni, kedves megjelenésnek fogják tartani.

Előmenetek és megtiszteltetések.

Ó Cs. K. Felsége kegyelmesen méltóztatott eddig volt, tiszteletből való Kanonok és Jékelfalvai Plebánus F. T. Benedekfalvai *Luby Mátyás*, hasonlóképpen Vice-Dékány 's Kaezvinki Plebánus F. T. *Udranszky Dániel* urakat, a' leiki pásztorságban tett buzgó és hasznos szolgálataikra való tekintetből, az első a' *Rosnyói*, másodikat a' *Szepesi* Káptalanuál, Kanonokká nevezni.

Hasonló kegyelmességgel, 's buzgó és hasznos szolgálataira való tekintetből, Fő T. *Ketzer Melchior* fő Dékány 's Gal-Szétsi Plebánus Urat, a' *Saari* vagy másképpen *Saaronostori Sz. András* Apáturságával méltóztatott megtisztelni ő Felsége. —

Igy szintén *Czartoriysky* Regementbeli Fő Strázsamester *Lepich Nestor* urat, 38 esztendőktől fogva, külömbkülömb táborozásokban vala hasznos szolgálatai által szerzett szép érdemeire, hasonlóképpen Fő Strázsamester *Lukics György* urat, éppen ily megkülönböztetett szolgálataira 's érdemeire való tekintetből, Magyar Nemessé tenni; végezetre Nemes Ugotsa Vármegye Első Vice-Ispányát T. *Csebi Pogány János* és Nemes *Honth* vármegye Első Vice-Ispányát T. *Liptay Sándor* Urakat, Királyi Tanácsosi Titulussal megtisztelni, az ő megkülönböztetett érdemeikre nézve, kegyelmesen méltóztatott ő Cs. K. Felsége.

Erdélyben az Első Oláh hátárőrző Regementhez tartozó *Ohaba* nevű falunak lakosaihoz, kiknek ideji gabonájokat a' jég-eső tsáknem egészen semmivé tette, a' szomszéd Oláh országban *Briusza* nevű helységben lakó *Bojér Saisesy* azt a' ditséretre méltó jó szomszédságot mütatta, hogy nekik 44 mérő kukurizát és ezüstben 2 forintot küldött ajándékba, a' mellyért neki a' *Bukarestben* lévő Cs. K. Consuli Hivatal ilendő köszönetet tétetett, az *Udvári* Fő Hadi Cancelláriának pedig, egy *Török* jobbagytól bizonyított ily nemes szívűség-

nek a' közönséges újságlevelekben lejendő kihirdettetése, öröme szolgál.

Tudósítás.

Hübner János Lexiconja' iránt.

A' Lexikonok' haszna különös. Azokban, mint némelly kincstárokban, gyűjtve vagynak a' legtudósabb elmék' találmányi, a' legjelesebb könyveknek tudósítási; somnásan foglalitnak minden szükséges, és köz hasznú előadások. Országokat, éstartományokat ismértető Lexicon nélkül, mind eddig szűkölködött Magyar Hazánk. Ideje, hogy ennek hijával se legyen. Minden országokat ismértető Lexikonok között leg helyesebb, 's alkalmasabb az, mellyel Német Országot megajándékozta Hübner János, 's mellyet ujonnán kidolgozott mostanában *Sperl Xáver Ferencz*. Annak magyarrá fordításával kívánt tehát Literaturánkat buzgón előmozdító *Trattner János Tamás* a' tudós községnek kedveskedni. De annak jelentéséből első tekintettel tetemes fogyatkozások, kívált Magyar Hazánk eránt, ki-tüntetnek, és sokakat a' részvételtől elidegenítettek. Hogy e' hijánosság miatt ama betses Lexikon nélkül el lenni ne kéntelenítessünk, szükség volt a' munkának hibáktól tisztogatásáról gondoskodni. E' végre azon érdemes Könyvnyomtató *Ur*tol megkéréttetem, hogy e' munkát magamra vállalnam. A' köz jónak, és literaturánk' hasznára nézve e' súlyos terhet felvállaltam, igérvén szorgalmatos vigyázásomat, hogy kívált a' Magyar és Erdélyország' esmértetésében minden tetemes hibák eltávoztassanak, és az Európai tartományok azon helyhez tetésben jelennyenek meg, mellybe a' legutolsó Bétsi végzés által rendeltettek. Ha literaturánk baráti nagy érdemű *Trattner* Könyvnyomtató *Ur*nak kész szolgálattját előmozdítani fogják; előfizetésekkel, melly az előbbeni hir-adás szerént részenként előre letetendő 10 forintokban áll, e' derék munkának három darabokban kiadattatását bizvást várhattják. Pesten Aug. 19-dikén, 1815.

Fejér György
Királyi Oktató.